

مکتبہ المدینہ
۱۴۰۸ھ

اسلام
معارف

۳

حقیقت بندگے

حفظ الرحمن علیہ السلام
حضرت مولانا محمد امجد علی صاحب

دورہ اجلائی

حقیقت بندگی

دعا (۳)

سلسله جلسات اخلاق، عرفان و معارف اسلامی

حضرت آیت الله العظمی حاج آقا مجتبی تهرانی رحمته الله

سرشناسه: تهرانی، مجتبی، ۱۳۱۶ - ۱۳۹۱

عنوان و نام پدیدآور: حقیقت بندگی دعا (۳) - حضرت آیت الله العظمی حاج آقا مجتبی تهرانی رحمته الله

مشخصات نشر: تهران: موسسه فرهنگی پژوهشی مصابیح الهدی، ۱۳۹۸

مشخصات ظاهری: ۳۶۰ ص. ۵/۱۴×۲۱/۵ س.م

شابک: ۷-۵۵-۶۹۴۰-۶۰۰-۹۷۸

ضمیمت فهرست نویسی: فیبا

با اشت ۱۴۰۰: اننامه: ص. ۳۵۷-۳۵۹-- نمایه

موضوعی: تهران، مجتبی، ۱۳۱۶ - ۱۳۹۱

موضوع عام (استم)

موضوعی: Prayer - دعا

رده بندی کنگره: ۹۸۱۷۴۵۱۰۹۶ ت ۱۰/۵ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۱/۰۸

شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۰۱

مدیر هنری: کاظم طلائی طراح جلد: سعید حسن پنا

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد چاپ اول: ۱۳۹۸ قیمت: ۳۲۰ تومان

لیتوگرافی: تخت جمشید چاپ و صحافی: مطهر

مؤسسه پژوهشی فرهنگی مصابیح الهدی

دَعَا حَقِيقَةُ بِنْدِگِي آيَةِ اَللّٰهِ الْعَظَمٰى حَاجِ اَقَا مَجْتَبٰى تَهْرَانِي

آدرس: تهران، خیابان مجاهدین اسلام، چهارراه آبسردار، خیابان زرین خامه،

خیابان قائن، پلاک ۴۳ - تلفن: ۷۷۶۵۲۱۳۴

www.MojtabaTehrani.ir

Telegram: @mojtabatehrani_ir

اینستاگرام و سروش

MojtabaTehrani.ir

فهرست

۲۱ مقدمه

جلد اول: ۲۷

۲۷ ماه رمضان، ماه رب و عبد

۲۷ جنبه نزولی و صعودی ماه رمضان

۲۸ دسته‌بندی روایات مربوط به ماه رمضان

۲۹ تمام کتب آسمانی در ماه رمضان نازل شده است

۳۰ هر چیزی می‌گوییم، بالا می‌رود

۳۱ دعا، ندا و نجوای عبد

۳۲ تأثیر قرب به مقرب در استجابات دعا

۳۲ وسیله در دعا

۳۲ قرب ظاهری و درونی

۳۴ ذکر مصیبت حضرت فاطمه زهرا (علیها السلام)

جلسه دوم: ۳۵

- ۳۵..... قرب ظاهری و قرب باطنی به مقرب درگاه خدا
- ۳۵..... معنای قرب باطنی
- ۳۶..... محبت وسیله استجاب می شود
- ۳۷..... حب به محب خدا، حب به خداست
- ۳۸..... رفتن به زیارت، یک نوع قرب ظاهری است
- ۳۸..... غلام امام زین العابدین علیه السلام، نمونه ای از قرب ظاهری و باطنی
- ۴۱..... خود را ابرو سفید کنیم
- ۴۱..... ذکر مصیبت غلام سیاه امام حسین علیه السلام

جلسه سوم: ۴۳

- ۴۳..... مروری بر مباحث گذشته
- ۴۳..... وحی مدوّن و غیرمدوّن
- ۴۴..... تأثیر حبّ به محبوب خدا در استجاب دعا
- ۴۵..... اولیای خدا محتاج ندا و دعا نیستند
- ۴۷..... حبّ به قرآن در استجاب دعا مؤثر است
- ۴۸..... تقربت به اولیای خدا مرده زنده می کند
- ۴۹..... قربت امام حسین علیه السلام در کربلا

جلسه چهارم: ۵۱

- ۵۱..... خطاب عمومی و شخصی در روایات
- ۵۱..... طرح مسئله
- ۵۲..... نمونه روایات با خطاب عمومی

- ۵۳..... نمونه روایات با خطاب شخصی
- ۵۳..... تأثیر نَفَسِ اولیای خدا
- ۵۴..... بُشر حافی، نجات یافته امام کاظم علیه السلام
- ۵۵..... شرایط دعا در روایاتی که خطاب عمومی دارند
- ۵۶..... انسان برتر، دعا را زیرو روی کند
- ۵۷..... تأثیر نفس سیدالشهدا علیه السلام بر زهیر

جلسه پنجم: ۵۹

- ۵۹..... مروری بر مباحث گذشته
- ۵۹..... گستره تأثیر نَفَسِ ولی خدا در عالم
- ۶۰..... روایات مربوط به تأثیر نفس
- ۶۰..... انواع خطاب شخصی
- ۶۱..... نمونه‌ای از تأثیر نفس ولی خدا در عالم
- ۶۲..... دعای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برای باران
- ۶۴..... تأثیر نَفَس، راه جمع میان روایات
- ۶۵..... تأثیر حضور ولی خدا در جامعه
- ۶۵..... با رفتن ولی خدا، فتنه می‌آید
- ۶۶..... تأثیر نفس امام حسین علیه السلام بر وهب نصرانی

جلسه ششم: ۶۹

- ۶۹..... مروری بر مباحث گذشته
- ۶۹..... تأثیر نَفَس در ادعیه مأثوره
- ۷۱..... استغفار، بهترین و بالاترین دعا

- ۷۱..... نقش رافعیت و دافعیت استغفار
- ۷۲..... روایات درباره استغفار
- ۷۴..... برجسته بودن دافعیت استغفار در آیه شریفه
- ۷۴..... اهمیت استغفار در ماه مبارک رمضان
- ۷۶..... استغفار سیدالشهدا علیه السلام برای حرّ

جلسه هفتم: ۷۹

- ۷۹..... مروری بر بحث گذشته
- ۷۹..... رفع ضرر اول از دفع ضرر است
- ۸۰..... دوران امر بین دفع و رفع
- ۸۰..... توصیه به طلب عفو به دلیل برتری بر دفع ضرر است
- ۸۱..... در دعا‌های خودمان از خدا چه خواهیم
- ۸۱..... ادعیه مأثور و غیرمأثور
- ۸۱..... با خدا که حرف می‌زنید، مواظب باشید می‌شوید
- ۸۲..... توصیه در خصوص حوائج معنوی در روایات
- ۸۴..... توصیه برای دعا‌های مادی و دنیوی
- ۸۵..... در دنیا دائماً امتحان می‌شویم
- ۸۵..... نمونه‌ای از مواجهه با آزمایش الهی
- ۸۶..... ذکر مصیبت باب الحوائج مسلم بن عقیل

جلسه هشتم: ۸۹

- ۸۹..... مروری بر مباحث گذشته
- ۹۰..... قانون احتیاج بندگان به یکدیگر

- قانون رزاقیت خداوند ۹۱
- ناراحتی و ابتلائات در دنیا ۹۳
- دو دلیل ناراحتی در دنیا ۹۳
- منشأ و نتیجه ابتلائات مختلف است ۹۴
- ابتلای اولیای خدا ۹۵
- برحمتکم سیدالشهدا (علیه السلام) در شدت ابتلائات ۹۶
- مصیبت حضرت علی اکبر (علیه السلام) ۹۶

جلسه نهم: ۹۹

- مروری بر مباحث گذشته ۹۹
- در دنیا راحتی مطلق وجود ندارد ۱۰۰
- آسایش مطلق در قیامت است ۱۰۰
- تفاوت لذات دنیوی و اخروی ۱۰۱
- راحتی مطلق در دنیا خلق نشده است ۱۰۱
- طلب راحتی مطلق در دنیا محال است ۱۰۳
- راحتی نسبی در دنیا ۱۰۳
- گرفتاری های دنیوی به دین انسان ضربه می زنند ۱۰۴
- کم کردن تعلقات، راه مقابله با گرفتاری ها ۱۰۴
- نه فقر، نه استغنا ۱۰۵
- ذکر مصیبت حضرت قاسم بن الحسن (علیه السلام) ۱۰۶

جلسه دهم: ۱۰۹

- مروری بر مباحث گذشته ۱۰۹

- ۱۱۰ هدف رفع و دفع گرفتاری‌ها در روایات
- ۱۱۰ هدف از دعا، برطرف کردن موانع است
- ۱۱۲ مبعوضیت گرفتاری و آسایش
- ۱۱۳ مطلوبیت آرامش برای انسان
- ۱۱۳ اتصال به مبدأ قدرت، راه رسیدن به آرامش
- ۱۱۴ راه رسیدن به آرامش در روایات
- ۱۱۵ مصیبت علی اصغر، سخت‌ترین حالات امام حسین علیه السلام

جلسه یازدهم: ۱۱۷

- ۱۱۷ مروری بر مباحث گذشته
- ۱۱۸ دعا، اتصال به مبدأ هدایتی و آرامش بخش دل‌ها
- ۱۱۹ اثر آرامش بخشی دعا در روایات
- ۱۲۰ دنیای انسان هنگام گرفتاری‌ها
- ۱۲۰ اثر اتصال با خداوند در مناجات امام سجاد علیه السلام
- ۱۲۱ آثار انس با خدا در نهج البلاغه
- ۱۲۲ نیاز اصلی انسان هنگام گرفتاری
- ۱۲۲ توسل، راه حل گرفتاری‌های سخت
- ۱۲۳ نمونه‌ای از توسل به حضرت ابوالفضل علیه السلام
- ۱۲۵ ذکر مصیبت حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام

جلسه دوازدهم: ۱۲۷

- ۱۲۷ مروری بر مباحث گذشته
- ۱۲۷ بلندنظری و علوّ همت در دعا

- ۱۲۷ سه دسته روایات در باب دعا
- ۱۲۸ روایات در مورد بلندنظری در دعا
- ۱۲۹ خواسته پیرزن بنی اسرائیلی از حضرت موسی علیه السلام
- ۱۲۹ تقاضای ربیعہ از رسول الله صلی الله علیه و آله
- ۱۳۰ وجه اول بلندنظری در دعا: مقایسه میان حاجات دنیوی و آخری
- ۱۳۱ وجه دوم بلندنظری در دعا: علو همت در حاجات آخری
- ۱۳۱ تکیه بر فضل الهی در دعا
- ۱۳۲ نگاه به فضل خدا و همه حاجات
- ۱۳۳ ذکر مصیبت سیدالشهدا علیه السلام

جله سہ زدهم : ۱۳۵

- ۱۳۵ مروری بر مباحث گذشته
- ۱۳۶ تکیه بر فضل خدا در دعا
- ۱۳۸ تکیه بر فضل خدا در امور مادی
- ۱۳۸ درخواست امور صغیره از خداوند
- ۱۳۹ دعا بالاترین مقرب است
- ۱۳۹ حاجات کوچک را هم از خدا بخواهید
- ۱۴۰ تحلیل تفاوت نداشتن خواسته های کوچک و بزرگ
- ۱۴۱ دعا، محبوب ترین چیز نزد خداوند
- ۱۴۲ مصیبت سیدالشهدا و عبدالله بن الحسن علیه السلام

جله چهاردهم : ۱۴۵

- ۱۴۵ مروری بر مباحث گذشته

- یکسان بودن امور کوچک و بزرگ در دعا ۱۴۶
- روایات درخصوص درخواست امور کوچک ۱۴۶
- عینک کوچک بینی و مادی نگری ۱۴۷
- چهار شرط و خصلت در دعا ۱۴۸
۱. جدی بودن در دعا ۱۴۹
۲. خلاص در دعا ۱۴۹
۳. شناخت نسبت به خدا ۱۵۰
۴. انصاف داشتن در دعا ۱۵۰
- تفاوت حاجات مادی و اخروی ۱۵۱
- روایتی از امام مجتبی (ع) در مورد اجابت دعا ۱۵۳

جلد نهم: ۱۵۵

- مروری بر مباحث گذشته ۱۵۵
- تفاوت درخواست از فضل خدا و بی انصافی در دعا ۱۵۶
- واگذار کردن تمام احتیاجات به فضل خدا ۱۵۶
- احتیاجات غیرقابل پیش بینی در زندگی ۱۵۷
- دو قسم احتیاجات مادی؛ فعلی و غیرقابل پیش بینی ۱۵۷
- اگر از فضل خدا نخواهید، دست خالی می مانید ۱۵۸
- فقط هنگام گرفتاری سراغ خدا نروید ۱۵۹
- تأثیر اهل دعا بودن بر فرشتگان ۱۶۰
- واگذار کردن احتیاجات معنوی به خدا ۱۶۱
- موعظه های امام حسن (ع) به جناده ۱۶۲
- مصیبت شهادت امام مجتبی (ع) ۱۶۲

جلسه شانزدهم: ۱۶۵

- ۱۶۵..... مروری بر مباحث گذشته
- ۱۶۵..... آموزش آداب دعا از طریق ادعیه مأثوره
- ۱۶۶..... نکات مربوط به دعا در دعای ماه رجب
- ۱۶۸..... احتیاج انمی انسان به خداوند
- ۱۶۹..... عبادت با احتیاج است؛ پس باید سرپایش دعا باشد
- ۱۶۹..... آثار کثرت دعا
- ۱۶۹..... تفاوت الحاح و کثرت در دعا
- ۱۷۰..... سه اثر کثرت در دعا
- ۱۷۰..... هر چه دعا بیشتر، حاصل رواتب
- ۱۷۱..... مصیبت شهادت سیدالشهداء علیه السلام

جلسه هفدهم: ۱۷۳

- ۱۷۳..... مروری بر مباحث گذشته
- ۱۷۴..... تکیه بر ربوبیت خدا در دعا
- ۱۷۴..... تفاوت خالقیت و ربوبیت خداوند
- ۱۷۵..... در دعا کم نگذارید
- ۱۷۵..... خاصیت افزایش دعا نسبت به خداوند
- ۱۷۶..... تأثیر اعتقاد به افزایش دعا و اثر کثرت دعا
- ۱۷۶..... اثر درونی؛ آرامش دل برای دعا کردن
- ۱۷۶..... اثر بیرونی؛ قاطعیت در دعا
- ۱۷۸..... اگر کسی با اعتقاد دعا کند، دعایش ردخور ندارد
- ۱۷۸..... ذکر مصیبت خاندان سیدالشهداء علیهم السلام

جلسه هجدهم: ۱۸۱

- ۱۸۱..... فضیلت ماه مبارک رمضان
- ۱۸۲..... روایات فضیلت لیالی قدر
- ۱۸۳..... موانع برقراری ارتباط با خدا
- ۱۸۴..... می توانیم با خدا حرف بزنیم؟
- ۱۸۴..... موانع ارتباط با خدا از زبان امام سجاده علیه السلام
- ۱۸۶..... بر انصاف با خدا
- ۱۸۷..... دو راه برطرف کردن موانع
- ۱۸۷..... یک، اعتراز و اقرب
- ۱۸۷..... دو، شفاعت اهل بیت علیهم السلام
- ۱۸۸..... مصیبت شهادت امیرالمؤمنین علیه السلام

جلسه نوزدهم: ۱۹۱

- ۱۹۱..... مروری بر مباحث گذشته
- ۱۹۱..... تنجیز و تعلیق در دعا
- ۱۹۱..... معنای تنجیز و تعلیق
- ۱۹۲..... تعلیق ممنوع
- ۱۹۳..... تعلیق جایز
- ۱۹۴..... خدا صلاح ما را بهتر از خودمان می داند
- ۱۹۵..... دلیل اجابت نشدن دعا
- ۱۹۶..... ضرر ترک دعا
- ۱۹۷..... مصیبت حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام

جلسه بیستم: ۱۹۹

- ۱۹۹ مروری بر مباحث گذشته
- ۲۰۰ موانع و مشوق در دعا کردن
- ۲۰۰ سه مانع دعا
- ۲۰۰ تفصّل خدا، زبان ما را باز کرده است
- ۲۰۱ تفاوت - خل و عدالت
- ۲۰۱ درمواست از فضل خدا
- ۲۰۳ خدا با استغناق و غار ندارد
- ۲۰۴ آهنگ رحمت الهی
- ۲۰۴ روایات در مورد فضیلت شب دهمی ماه رمضان
- ۲۰۶ جمالات امام خمینی رحمته الله علیه در مورد رحمت الهی
- ۲۰۷ مصیبت شهادت امیرالمؤمنین علیه السلام در حضرت علی اکبر علیه السلام

جلسه بیست و یکم: ۲۰۱

- ۲۰۹ مروری بر مباحث گذشته
- ۲۱۰ نهی از استعجال در اجابت و ملالت در دعا و بیان وجه تأخیر در اجابت
- ۲۱۰ روایات نهی از استعجال در اجابت
- ۲۱۱ روایات بیان وجه تأخیر در استعجال
- ۲۱۲ علت تأخیر در استعجال دعا
- ۲۱۳ روایات نهی از ملالت در دعا
- ۲۱۴ روایات نهی از ملالت در دعا
- ۲۱۵ مصیبت تدفین امیرالمؤمنین علیه السلام

جلسه بیست و دوم: ۲۱۷

- ۲۱۷..... فضیلت شب بیست و سوم ماه رمضان
- ۲۱۸..... جود و کرم؛ صفات فعلی خداوند
- ۲۱۹..... صفات فعلی خداوند
- ۲۲۰..... کثرت دعا، بر جود و کرم خدا می افزاید
- ۲۲۰..... روایت امام سجاد علیه السلام در خصوص جود و کرم الهی
- ۲۲۱..... بیان اسم صلی الله علیه و آله در مورد کریم بودن خدا
- ۲۲۲..... اگر طایب باشد، غفران معنا ندارد
- ۲۲۳..... تذکراتی در خصوص شب های قدر
- ۲۲۳..... ۱. ظهور کامل صفات الهی در شب قدر
- ۲۲۳..... ۲. شب دعوت خدا از تذکر
- ۲۲۴..... ۳. استجاب دعاها و فراموش شده
- ۲۲۵..... ۴. ظاهر و باطن شب قدر
- ۲۲۶..... دوره شناخت حضرت زهرا علیها السلام
- ۲۲۶..... ذکر مصیبت حمله به خانه امیرالمؤمنین علیه السلام

جلسه بیست و سوم: ۲۲۹

- ۲۲۹..... مروری بر مباحث گذشته
- ۲۳۰..... استجاب دعا و قضای حاجات
- ۲۳۰..... استثنائات در اجابت دعا
- ۲۳۰..... تفاوت میان استجاب و قضای حاجت
- ۲۳۱..... تقسیم بندی دعاها
- ۲۳۲..... دفع ضرر؛ اثر دعا در دنیا

- روایات در مورد دفع ضرر بر اثر دعا ۲۳۳
- حسرت دعاکنندگان در قیامت ۲۳۴
- رابطه خاص اولیای الهی با خداوند ۲۳۶
- مصیبت حرکت کاروان اهل بیت از کربلا ۲۳۶

جلسه بیست و چهارم: ۲۳۹

- مروری بر مباحث گذشته ۲۳۹
- توضیح دفع ضرر در دعا بر اثر دعا ۲۴۰
- کسی در دنیا دست خالی نمی‌رود ۲۴۱
- اگر دعا نباشد خدا به ما استغاثه می‌کند ۲۴۲
- اثر دعای انسان برای خودش ۲۴۳
- اثر دعا برای دیگران ۲۴۳
- سرعت در استجابت، اثر دعا برای خود و دیگران ۲۴۴
- در هر حالتی هستیم، بر اثر دعا است ۲۴۵
- معاشقه خداوند و اولیایش در دعا ۲۴۵
- مصیبت ورود کاروان اهل بیت به کوفه ۲۴۶

جلسه بیست و پنجم: ۲۴۹

- مروری بر مباحث گذشته ۲۴۹
- هماهنگی استجابت دعا با قانون اسباب و مسببات ۲۵۰
- رابطه دعا با قانون اسباب و مسببات و علت معلول ۲۵۰
- مقدمه اول: خطورات ذهنیه ۲۵۰
- مقدمه دوم: مراحل مقدّماتی اراده ۲۵۱

- ۲۵۱..... تأثیر دعا از راه واردات ذهنیه
- ۲۵۲..... اشتباه در تشخیص
- ۲۵۳..... تشخیص بیماری؛ نمونه ای از واردات ذهنیه
- ۲۵۵..... یک نمونه از تشخیص بیماری
- ۲۵۶..... دعا بر طبق قانون اسباب و مسببات است
- ۲۵۷..... مسیبت ورود اهل بیت به شام

جلسه بیست و ششم : ۲۵۹

- ۲۵۹..... مروری بر مباحث گذشته
- ۲۵۹..... هماهنگی دعا با قسوس اسباب و مسببات در امور معنوی
- ۲۶۰..... اثر دعا در امور معنوی و دنیوی
- ۲۶۱..... راه های تأثیر دعا در امور معنوی
- ۲۶۳..... بیماری معنوی و درمان آن
- ۲۶۴..... تفاوت نمی توانم و نمی خواهم
- ۲۶۵..... بالاترین دعا؛ دل بسته نشدن به دنیا
- ۲۶۶..... مصیبت حضور اهل بیت در مجلس یزید

جلسه بیست و هفتم : ۲۶۹

- ۲۶۹..... مروری بر مباحث گذشته
- ۲۷۰..... جنبه پیشگیری در دعا
- ۲۷۰..... کسانی که برای خودشان دعا نمی کنند
- ۲۷۱..... روایات در مورد کوچک شمردن بیماری های معنوی
- ۲۷۲..... روایات در مورد بدترین گناه

- تأثیر دعا در جلوگیری از امواج شیطانی ۲۷۳
- ریشه سیئات و حسنات انسان ۲۷۴
- کافی است ما از خدا بخواهیم ۲۷۵
- استفاده از فرصت ماه مبارک رمضان ۲۷۵
- ذکر مصیبت حضرت رقیه علیها السلام ۲۷۶

جلسه بیست و هشتم: ۲۷۹

- مروری بر مباحث گذشته ۲۷۹
- فطری بودن شکران نعم ۲۷۹
- دو دسته دعاهاى ما ۲۸۰
- شکر امر فطرى است، نه تعبدى ۲۸۱
- مراحل حمد و شکر از خدا ۲۸۲
۱. نعمت را از خدا بدان ۲۸۲
۲. خوشحال باش که چنین خدایى دارى ۲۸۳
۳. شکرزبانى ۲۸۴
۴. شکر عملی ۲۸۴
- تشکر از توفیقات در ماه مبارک رمضان ۲۸۵
- مصیبت شهادت امام رضا علیه السلام ۲۸۶

جلسه بیست و نهم: ۲۸۹

- مروری بر مباحث گذشته ۲۸۹
- مراحل پنج گانه سپاس گزاری ۲۹۰
- نوعه‌ای از شکر به خاطر بشارت نعمت ۲۹۰

- ۲۹۱..... شکر به سبب به یاد آوردن نعمت
- ۲۹۲..... شکر در صورت تأخیر قضای حاجت
- ۲۹۵..... دعای امام سجاد علیه السلام بعد از استجابت دعا
- ۲۹۷..... دعا برای ادامه توفیقات ماه مبارک رمضان
- ۲۹۷..... توسل و ذکر مصیبت شهادت حضرت زهرا علیها السلام

♦ حضرت استاد رحمته الله علیه | ۳۰۰

♦ درباره مؤسسه مصابیح الهدی | ۳۰۷

♦ آیات | ۳۰۸

♦ روایات | ۱۶

♦ نمایه | ۵۵

♦ کتابنامه | ۳۰۸

www.ketaboon.ir

به بیان اهل معرفت ماه مبارک رمضان یکی از منازل سیرالی الله است. این ماه از آن رو که ماه سخن گفتن پروردگار با بندگانش است، ماه قرآن نازل است. از طرفی این ماه زمان سخن گفتن عبد با پروردگارش است که همان دعا و مناجات است و از آن به قرآن صاعد تعبیر می شود. بی شک گم شده انسان مؤمن این است که با دعا و مناجات با پروردگارش رانمی داند. پس اهمیت شناخت قواعد و اصول دعا یکی از ضروریات دای هر انسان مومنی است. معارف دینی و منابع روایی ما آیات پر تعداد و روایات فراوانی را در خود جای داده است که مبین راه برای انسان است. اما قطعا این مسیر نیازمند یک مرشد آگاه و عارف واصل است که این معارف را در قالبی شایسته به رهبران طریقت بچشاند. حضرت آیت الله العظمی حاج آقامجتبی تهرانی رحمته الله در لول ماه مبارک رمضان سالهای ۸۶ الی ۹۱ یعنی شش سال مباحثی گرانسنگ و کاربردی پیرامون دعا بیان فرمودند که در مجموعه ای شش جلدی با عنوان «حقیقت بندگی» در اختیار علاقه مندان به معارف اسلامی قرار گرفته است. لازم به ذکر است که اگرچه هر مباحثی وجود پیرامون دعاست، اما هر کتاب به صورت جداگانه نیز قابل مطالعه است و لذا سیر مطالعاتی نیست. هر چند توصیه می شود به دلیل ارجاعات فراوان معظم رحمته الله و نکات پیوسته، مباحث را از کتاب نخست مورد مطالعه قرار دهیم.

دعا دو قسم مهم دارد. دعای ماثور یعنی دعایی که از معصوم رحمته الله نقل شده است و دعای غیر ماثور یعنی دعایی که خود شخص انجام می دهد. بی شک آنچه بیشتر مورد احتیاج است که بررسی شود دعای غیر ماثور است. چرا که مفاد و شیوه ادای دعای ماثور از جانب معصوم رحمته الله به ما رسیده است؛ لذا غالب مطالب پیش رو در باب دعاها ماثور خواهد بود. از آنجا که شناخت جایگاه

دعا نیازمند باز تعریف آن است، در ابتدا با مفهوم دعا برابر آیات شریفه و روایات آشنا خواهیم شد. باید دانست که دعا همانند بسیاری از عبادات نیازمند رعایت مقدمات و شرایط اولیه است. دعا کننده باید این شرایط را بداند و آنها را فراهم آورد. معرفت پیش شرط عقلی و قلبی دعاست. انسان باید ابتدا بداند که از چه کسی درخواست می کند و کرامت او را باور قلبی داشته باشد، سپس در عرصه دعا قدم بردارد. باور به قضا و قدر الهی و مصلحت اندیشی حکیمانه او نیازمندی دیگر دعا کننده است. از مقتضیات دعا الحاح، تکرار و پافشاری در دعاست. الحاح به نوحی، شوقی، با خالق است. در برابر آن ملال از دعا مطرح می شود. در بررسی آیات و روایات، مشخص می شود عواملی هستند که مانع از اجابت دعا هستند. به طور کلی گناه مانع از اجابت دعاست. عاق والدین، قطع رحم، روابط جنسی نامشروع، شرب خمر، نهار، نماز، مکان پخش آهنگ نامشروع، دغل کاری و ریاکاری، ظلم و ستم به دیگری، حق الناس، ترک امر به معروف و نهی از منکر و تردید در اجابت از آن جمله هستند.

از سویی مواردی هستند که در اجابت دعا تأثیر مثبت دارند. اطاعت خالق، اخلاص در عمل، مخفیانه دعا کردن، توسل و تقرب به اوردن خاص خداوند و کثرت در دعا بخشی از آنها هستند.

دعا آدابی دارد که رعایت این آداب تأثیر فراوانی در اجابت دعا دارد. از آنها می توان به داشتن حالت تضرع، بلند کردن دستها به سوی آسمان، گفتن لا حول ولا قوة الا بالله بعد از دعا، بلند نظری در بیان دعا، تقاضا از فضل الهی، انصاف در خواسته ها، تقاضای رزق حلال دنیایی، قاطعیت در دعا، تنجیز، انشایی بودن دعا و عجله نداشتن در اجابت اشاره کرد.

دعا آثاری دارد. موجب انس گرفتن انسان با خداوند است. اضطراب را از بین می‌برد. موجب طهارت دل می‌شود. سرعت سیر معنوی را افزایش می‌دهد. قرب به الله تعالی را در پی دارد. گره‌گشایی می‌کند.

در ارتباطی که بین عبد و رب به وجود می‌آید راز از سوی خداست و نیاز از سوی بده. تا جایی دعا در نظر خداوند قرب دارد که به آن بیشتر از تلاوت قرآن در عبادت و نماز تاکید شده است. انسان در هر حالتی چه سختی چه آسانی نیازمند دعاست. درباره شیوه دعا کردن دستور داریم که ابتدا خدای متعال را حمد و سپاس کنیم. خدا را با اسامی و صفاتش می‌خوانیم. انسان می‌تواند از اولیای خدا در این زمینه کمک بگیرد. با خدا را به آنها قسم بدهد یا از خود آنها بخواهد که برای او دعا کنند؛ این همان معنای توسل است.

در دعای ماثوره باید ضمن رعایت ادب، ادبیات معصوم علیه السلام را حفظ کرد. اما در دعای ماثوره رعایت ادب لازم نیست. ادبیات خود شخص اتفاق می‌افتد. دعهایی که شخصی است را باید در خفا و دعهای عمومی را در علن به زبان جاری ساخت. بهترین دعاها استغفار است که موجب پاک شدن باطن انسان پاک و آماده پذیرش فضائل شود. در حاجات دنیوی انسان نیز دعا چیز بی‌خواهد که با سنت الهی منافات داشته باشد؛ پس درخواست آسان مطابق بی‌جاست. اما وظیفه هم دارد که برای گرفتاری‌هایش دعا کند.

نکته مهم این است که اجابت دعا با قانون اسباب و مسببات چه در امور دنیایی چه در امور اخروی هماهنگی دارد. در واقع انسان برای گرفتاری‌هایش دعا می‌کند و خدا با همان اسباب و علل طبیعی مشکل او را برطرف می‌کند.

در باب عوامل تأثیرگذار در دعا عوامل زمانی، عوامل مکانی و اعمال را داریم که روی داعی، دعا و مدعو تأثیر می‌گذارند. تأثیر دعا در اوقات مختلف، مکانهای

مختلف و همراه با اعمال مختلف مورد بررسی و واکاوی قرار می‌گیرد. دعا در روز، شب، شب جمعه، ماه رمضان، ماه رجب، نیمه شعبان و عرفه در بحث زمانها بیان می‌گردد. دعا در کنار مزار پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله، امام علی علیه السلام، امام حسین علیه السلام، در مسجد کوفه، مسجد سهله و مطلق مسجد نیز تبیین می‌شود.

پیش از این در بحث دعای ماثور می‌شود. دعای ماثور دو قسم دارد. موقت که برای دعایی که وقت یا مکان خاص دارد؛ مثل دعای روزهای هفته، غیر موقت که دو قسم دارد؛ یکی دعا نسبت به حاجت خاصی است و گاهی حاجات به صورت کلی مطرح می‌شود.

اول کلام اینک هو بملاتی است که در ظاهرشان از معصوم صلی الله علیه و آله نیست و در ادعیه از زبان ایشان بیان گردیده است؛ اینجا بحث ربوبیت در دعا مطرح می‌شود. در ادعیه رسیده از معصومین علیهم السلام واضح است که بین حمد و ثناء و حاجتی که مطرح می‌شود تناسب وجود دارد. ارتباطی غالب ادعیه ماثوره، اسم جلاله مثل «الهی» یا «اللهم» به کار می‌رود و بر بسیاری نیز که اسم نیست، صفت «رب» است که ربوبیت را مطرح می‌کند.

روش اولیای خدا در تقدیم دعا کردن این است که انسان خودش را بر دیگران مقدم کند، اما نه به طور مطلق؛ بلکه در طلب غفران این گونه عمل کند. در ادامه بحث در سیره رفتاری اولیای خدا بحث ارتباط بین دعا و دعوت مطرح می‌شود. آنچه از روش دعا کردن در قرآن و روایات می‌یابیم این است که انسان آنچه برای خود می‌خواهد برای برادر مومنش هم بخواهد؛ این بحث صورتها و تقسیم بندی‌های مختلفی دارد که به صورت مبسوط بیان گردیده است.

درباره انتخاب مضامین ادعیه نسبت به خود و دیگران بود. در این رابطه باید توجه داشت که انسان دو بُعد جسمی و روحی دارد و روح هم دارای ابعاد مختلف اعتقادی و ایمانی، قلبی و نفسانی است؛ پس باید در تقدّم انتخاب جهت دعا، انسان ابعاد وجودی خود را ارزیابی کند و نسبت به آن بُعد که ارزشمندتر است؛ یعنی بُعد روحی، اهتمام بیشتری بورزد. و به آن هم تأکید بیشتری شده است البته حتی در ادعیه مأثوره ماه مبارک رمضان هم، حوائج دنیا و آخرت مطرح است اما انسان به قدری زیره باشد.

اگر انسان از خدا کمک بخواهد، باید بینشش را در سه زمینه خلقت خودش، خلقت دنیا و خلقت خودش را ارتباط با دنیا تصحیح کند. انسان باید برای تصحیح بینش خود دعا کند. اگر تخیلات و توهمات خود در امور مادی نشود. برای پدید آمدن حالت کمال طلب، انسان باید به اثرات سویی که مترتب بر زیاده‌طلبی نسبت به امور دنیایی است، توجه کند و از طرف دیگر، باید حُسن اثری را که بر قناعت و کفاف مترتب است مورد تریب قرار دهد.

انسان در زندگی خود با پرتگاه‌هایی مواجه است که احتیاج به پناهگاه دارد تا سقوط نکند. این استمداد جستن دعا و درخواست از نیروی ماکرم اذیت است. مفاد دعا هم دفع ضرر و جلب منفعت معنوی و مادی است. البته باید دانست شب‌های ماه رمضان برای دعا کردن به ضرر خود و برادر مومن نیست. دعای خیر برای مشرکین، کفار و معاندین قبول نمی‌شود و می‌توان آنها را لعن کرد. اما برای مستضعف دینی دعا کردن خوب است و البته باید برای هدایت او تلاش کرد.

با معاندین باید اتمام حجت هم کرد. معاندین دودسته هستند: یک؛ چهره‌های برجسته‌ای که در مسائل اجتماعی و سیاسی موجه‌اند. دو؛ چهره‌هایی که از نظر

مذهبی برجسته و از نظر دینی مورد اعتماد مردم هستند ولی در عین حال باطل و منحرفند. انبیا علیهم السلام و اولیا، معاندین با حق را که منشاء فساد در جامعه و انحراف افراد مستضعف جامعه باشند، نفرین کرده‌اند.

خداوند خوش ندارد که اگر انسان محتاج شد، ابتدا سراغ مخلوقی مثل خود را برد بلکه دوست دارد که اول به سراغ او برود. اجابت دعا از ناحیه خداوند، بستگی به نظر داعی دارد؛ هر طور که دعا کننده به خداوند نظر داشته باشد و او را صدا بزند، خدا هم طبق نظریه او با او رفتار می‌کند. انسان باید به خدا حسن ظن داشته باشد، اما توجیه داشته باشد که به هر مقدار، قلب او به خدا متوجه داشته باشد، خدا دعای او را رد نمی‌کند. حالا اگر شخصی دعا کرد و در اجابت تأخیر شد نباید مأیوس شود و سرخورگی پیدا کند که موجب بشود تا دعا را ترك کند یا زبان به شکایت باز کند.

در پایان شایان ذکر است که هر سال در لیالی قدر مباحثی پیرامون این شبهای عزیز و متناسب با بحث دعا مطرح گردید، که مطالعه آن فرصت استفاده از مهم‌ترین شب سال را در دسترس قرار می‌دهد. همچنین به فراخور هر شب ذکر توسل‌های معظم علیهم السلام، زینب بخش انتهای هر جلسه است.

این معارف نورانی که از سرچشمه وحی و کلام معصومین علیهم السلام جاری گردیده است، در عصری که انسان بیش از هر دوره‌ای نیازمند ارتباط عمیق روحی با خدای خود است همچون اکسیر حیات بخش است. مطالعه آن راه‌گشا، به‌کاربردن آن در دسترس و مشاهده نتایج آن امید بخش است. لذا گام به گام با سیر مباحث پیش برویم و از نتایج آن بهره‌مند شویم.